

NACIONALNI SUVERENITET I (RAS)PRODAJA BANAKA: NAKON PREPUŠTANJA ŠEST NAJVEĆIH HRVATSKIH BANAKA STRANCIMA

Stvoriti veliku nacionalnu banku ili - propasti

Dok se sve više štediša svojom politikom "novog smjera" okreće stranim bankama u Hrvatskoj, te iste strane banke pretežno kreditiraju uvoz stranih automobila i ostale krupnije uvozne robe, a prema domaćim investicijskim projektima iskazuju ili preveliki oprez, ili tvrde da ih nema. Unatoč velikom prodoru stranih banaka, Hrvatska još proživljava svoju veliku depresiju, u kojoj kao da gotovo na svakom kantonu viri lik slavnog skitnice, Charlija.

Piše dr. Guste SANTINI

Iz dana u dan - znakova i podataka koji upućuju na taj "novi smjer" je napretek - sve više se hrvatskih štediša okreće stranim bankama u Hrvatskoj i najvećima domaćim, koje su nakon privatizacije u većinskom stranom vlasništvu. Reklamni slogani svih tih najprivlačnijih bankarskih adresa imaju gotovo istovjetan marketinški pristup hrvatskom tržištu: mi smo, tvrde, posve sigurne kuće, stoga štedite (samo) kod nas.

I odista, sve te strane banke značajno povećavaju svoje udjele u prikupljenim sredstvima od stanovništva, kao i od preostalog dijela još učinkovite privrede, čime sve više povećavaju učešće u pasivi konsolidirane bilance poslovnih banaka. To, međutim, znači da manje učinkovit dio privrede ostaje preostalom, čisto domaćim bankama.

Stoga se ovih dana, u sklopu koncipiranja nove gospodarske i socijalne politike za 2001. godinu na politički i financijski vrlo osjetljiv način nameće pitanje: može li Hrvatska iz sadašnje krize izaći s tom novom vlasničkom strukturom poslovnih banaka?

Privatizacija banaka: posao i po ili promašaj stoljeća

Drugim riječima, kako je moguće uključiti te glavne ovdašnje, a zapravo strane banke u rješavanje hrvatske razvojne krize, kada su te bankarske kuće internacionalizirane i funkcioniraju sukladno svojoj globalnoj poslovnoj filozofiji?

Treba biti slijep kraj zdravih očiju i ne primjetiti činjenicu da su četiri od pet velikih hrvatskih banaka prodane stranim bankama, nakon što su sanirane na račun poreznih obveznika, a portfelj im uredno "očišćen". No, nakon takve prodaje Privredne, Riječke, Splitske i Slavonske banke, uslijedile su i radnje na prodaji Dalmatinske i Istarske banke istom stranom većinskom vlasniku, koji najavljuje nova preuzimanja i znatno okrupnjavanje te nove bankarske kuće na Jadranu. Čini se da je još samo Zagrebačka banka autonomna, iako udjeli stranih dioničara u njoj već snažno diktiraju poslovni tempo.

U sjeni svih tih dramatičnih i nepovratnih vlasničkih zaokreta u ovdašnjem bankarstvu, u najširu javnost dolijeće stav vjerovnika osječke Gradske banke, koja je inače u stečaju, da treba ići - u preustroj. Ovo je nešto novo!

Ali, odmah lete i pitanja: tko će namiriti štetu i biti odgovoran, ako ta banka uspije u preustroju? Što će biti sa preostalim financijskim institucijama koje su u stečaju? Kako je sada preustroj moguć, iako je privredna kriza danas veća nego što je bila jučer? Radi li se o zakašnjelom

spoznaji da stečaj banke znači neuporedivo više štete, nego njezina sanacija? Ili smo se uplašili nakon utrošenih pedesetak milijardi kuna u neuspjele sanacije?

Još u lipnju 1999. godine sam ustvrdio da nije validna odluka o stečaju neke banke temeljena na mikroekonomskim učincima, već je relevantna makroekonomska cost - benefit analiza. No, prevladao je prvotni, kobni pristup.

Prisjetimo se, prijelomnoga 4. listopada 1993. marka je izjednačena sa četiri četvorke (tj. stabilizacijskim joj je programom utvrđen početni tečaj od 4,444 HRD-a). Ali, do današnjeg dana taj odnos prema njemačkoj marki nije dostignut! Izvoz stagnira i jedino se uvoz povećava koliko mu to prodaja "obiteljskog srebra" dopušta. Preostali se dio uvoza ostvaruje zaduženjem u inozemstvu. Država povećava svoj udio u finalnoj raspodjeli društvenog proizvoda.

Svi koji mogu uvoziti postaju uspješni. Ostali, posebice tradicionalni izvoznici, uglavnom trpe gubitke. Tečaj kao kriterij troška po jedinici proizvodnje/zarade postaje za većinu nedostižan cilj. Gubici završavaju u nelikvidnosti koja se potom seli u banke. Nekad atraktivni komitenti postaju "neželjena čeljad" i ukoliko ih se poslovne banke ne riješe, i ti komitenti i njihove banke završavaju u stečaju.

Svi veći zajmovi državi, a privredi - sitniš

Proces reprodukcije "metastazira". Terapije nema, ostaje samo kirurgija "odstranjivanja bolesnog tkiva". Ne želi se priznati da uspjeh operacije nije bitan, ako pacijent umre. Nova vlast, međutim, nastavlja prethodnu politiku, samo produbljuje krizu. Nema ni preciznijih analiza koje bi ukazale kada može nastupiti mogući slom, odnosno koliki je kapital potreban da bi se izašlo iz krize.

U tom burnom sedmogodišnjem razdoblju, osobito "konačnim rješenjima" s kraja 90-ih, bankarski je sustav u Hrvatskoj visoko internacionaliziran. To je stanje i od monetarnih vlasti (HNB-a) ocijenjeno kao pozitivno postignuće, sa perspektivom daljnje ubrzanje internacionalizacije (čiji smo upravo svjedoci). To što niti jedna druga grana privredne aktivnosti u Hrvatskoj nije internacionalizirana niti približno u mjeri kao što je to učinjeno sa hrvatskim bankama, nikoga očito ne zabrinjava.

Znači li ta vrsta globalizacije ubrzano uključivanje u svjetsku privredu in totum, pitanje je na koje je moguće dati samo - negativan odgovor. Svjetski kapital ima svoja pravila igre, pa nerazvijene zemlje samo kratkoročno mogu poštivati te kriterije. Što će biti sutra s hrvatskim gospodarstvom u cjelini, nije nevažno pitanje, već je pitanje svih pitanja!

Nacionalne banke, naime, moraju pokriti svoje ukupne troškove. Za razliku od njih, strane banke u Hrvatskoj mogu, u kratkom roku, funkcionirati i ne pokrivajući svoje troškove.

Promatrajući konsolidiranu bilancu poslovnih banaka, vidljivo je da se banke suzdržavaju u plasmanima privredi, iako je kreditna podrška *conditio sine qua non* rješenja krize.

Aktivnost banaka u 1999. godini usmjerena je u pravcu financiranja države, što dodatno otežava ionako nakrivljene odnose u raspodjeli nacionalnog dohotka (u korist prevelike državne potrošnje). Ove je godine u tom starom smjeru učinjen samo novi korak dalje i još dublje. I sve to uz činjenicu da je bonitet stranih banaka i onih domaćih što su prodane većinskim stranim vlasnicima, znatno viši od boniteta hrvatske države, pa samim tim i od preostalih čisto domaćih banaka, što izravno omogućuje stvaranje nove inozemne oligopolne strukture nedostižne domaćim bankama. Tehničku i tehnološku nadmoćnost strane bankarske ponude tek uzgred spominjem. Ali, sve to je dovoljno da ilustrira svekoliku dramu, u kojoj se danas, na kraju 20. stoljeća, nalaze hrvatska privreda i financije.

Jaka domaća karta - 5 poslije 12

Cjelovita i nova koncepcija i strategija razvoja u Hrvatskoj, na žalost, još ne postoje niti u Banskim dvorima, niti na Pantovčaku. Tko se i malo razumije u bankarski posao, uočava opasnost da bi se vrlo skoro mogli "iscrpsti" interesi stranih banaka za investiranje i kreditiranje bez garancije države.

Valjalo bi, stoga, pomno analizirati dosadašnje plasmane stranih banaka u Hrvatskoj. Značaj i uloga središnje banke u tome je odlučujuća. Domaća privredna struktura je u međuvremenu izgubila mnoge komparativne i konkurentne kvalitete, pa sada, objektivno, strane banke nemaju osobita interesa za takvu privredu.

No, treba li bezvoljno i preostale hrvatske banke, kao i sve tvrtke prepustiti tržištu, prodaji ili bankrotu?

Građani su na siječanjskim izborima glasovali za demokratske promjene i za bolju budućnost, novo zapošljavanje i dinamičan razvoj. Za sada te budućnosti, na žalost, nema ni na vidiku. U tom se kontekstu stvaranje nove nacionalne banke, koja bi svojim potencijalom i veličinom provodila novu koncepciju i strategiju razvoja zemlje, i uspješno konkurirala ostalim, pretežno stranim bankama na hrvatskom i, u većim poslovima, na regionalnom tržištu, nameće kao jedino realno i spasonosno rješenje. Ostaje da se ispita kako bi tu banku trebalo dizajnirati, da bi se njezinom kreditnom i stručnom potporom ostvarivao potreban razvoj. Problemi su višedimenzionalni, pa će trebati puno sredstava, upornosti i mudrosti da se sa zakašnjenjem, "pet poslije 12", u igru uvede i jedna jaka domaća karta.

Autor je neovisni financijski analitičar (www.rifin.com)